

SECCIÓ HISTÒRICA

Missió històrica a l'Arxiu de Bagà

L'INSTITUT va delegar a Mossen Joan Serra y Vilaró, ja conegut per altres estudis històrics, pera que examinés y catalogués durant els mesos d'Abril a Agost, el contingut dels Arxius de Bagà y la Pobla de Lillet. Ab data de 19 d'Agost de 1908, y en espera del seu treball de conjunt, va dirigir a l'INSTITUT el següent resum dels treballs que durant l'estiu va fer en el primer d'aquells poch explorats arxius:

«Arribat a Bagà vaig ordenar cronològicament l'arxiu, posant per separat els manuals de notari, llibres de la cort y de la consulia, posant a quiscun la seva etiqueta ab el número d'ordre, materia y data. Els còdex en ell continguts son els següents:

Núm.	Any	MATERIES	Núm.	Any	MATERIES
1	1254	Man. de not. y llib. de la cort.	48	1371	Man. de not. y llib. de la cort.
2	1278	» » »	49	1374-75	» » »
3	1293-95	» » »	50	1377	» » »
4	1303-04	» » »	51	1378-81	» » »
5	1304	» » »	52	1380	» » »
6	1305-07	» » »	53	1383-86	» » »
7	1305-08	» » »	54	1385	» » »
8	1304-11	» » »	55	1385	» » »
9	1304-12	» » »	56	1389-97	» » »
10	1310	» » »	57	1391	» » »
11	1311-15	» » »	58	1391	» » »
12	1316	» » »	59	1397	» » »
13	1320	» » »	60	1397-98	» » »
14	1322	» » »	61	1398	» » »
15	1322-27	» » »	62	1407-08	» » »
16	1326	» » »	63	1410	» » »
17	1327	» » »	64	1410-11	» » »
18	1327	» » »	65	1421-22	» » »
19	1327-28	» » »	66	1423-34	» » »
20	1328	» » »	67	1425-29	» » »
21	1329	» » »	68	1427-29	» » »
22	1335-36	» » »	69	1430-45	» » »
23	1336-37	» » »	70	1430	» » »
24	1337-38	» » »	71	1432-34	» » »
25	1339-40	» » »	72	1435	» » »
26	1340	» » »	73	1435	» » »
27	1342	» » »	74	1437-39	» » »
28	1342-50	» » »	75	1439	» » »
29	1343	» » »	76	1439	» » »
30	1343-46	» » »	77	1440-41	» » »
31	1344	» » »	78	1441-44	» » »
32	1345	» » »	79	1444	» » »
33	1346-48	» » »	80	1446	» » »
34	1349-52	» » »	81	1447-49	» » »
35	1350-51	» » »	82	1450	» » »
36	1351-52	» » »	83	1481 y altres	» » »
37	1351-81	» » »	84	1330	llib. de la consulia y clavariat.
38	1353-58	» » »	85	1332	» » »
39	1356-58	» » »	86	1333	» » »
40	1359	» » »	87	1334	» » »
41	1359-64	» » »	88	1335	» » »
42	1363	» » »	89	1336	» » »
43	1365	» » »	90	1337	» » »
44	1365-67	» » »	91	1337	» » »
45	1367-68	» » »	92	1338	» » »
46	1368-69	» » »	93	1339	» » »
47	1369	» » »	94	1342	» » »

Núm.	Any	MATERIES	Núm.	Any	MATERIES
95	1345	llib. de la consulia y clavariat.	132	1421	llib. de la consulia y clavariat.
96	1348	» » »	133	1425	» » »
97	1349	» » »	134	[14]29	» » »
98	1352	» » »	135	1435	» » »
99	1355	» » »	136	1444	» » »
100	1356	» » »	137	1445	» » »
101	1359	» » »	138	1472	» » »
102	1359	» » »	139	1477	» » »
103	1360	» » »	140	1478	» » »
104	1363	» » »	141	1482	» » »
105	1366	» » »	142	1490	» » »
106	1367	» » »	143	1492	» » »
107	1368	» » »	144	1494	» » »
108	1371	» » »	145	1495	» » »
109	1372	» » »	146	1496	» » »
110	1374	» » »	147	sigle XV (?)	» » »
111	1376	» » »	148	» » »	» » »
112	1378	» » »	149	any 1505	» » »
113	1383	» » »	150	1509	» » »
114	1387	» » »	151	1528	» » »
115	1388	» » »	152	1568	» » »
116	1391	» » »	153	1570 (?)	» » »
116*	1392	» » »	154	1589	» » »
117	1393	» » »	155	1592	» » »
118	1396	» » »	156	sigle XVI	» » »
119	sigle XIV	» » »	157	any 1666-67	» » »
120	» » »	» » »	158	1669	» » »
121	» » »	» » »	159	1698	» » »
122	» » »	» » »	160	sigle XVIII	» » »
123	» » »	» » »	161	any 1598-1820	» de consells y resolucions.
124	» » »	» » »	162	1477	» de comptes de la baronía.
125	» » »	» » »	163	1446	» de causes pies.
126	» » »	» » »	164	1482	» de pastures de Bagà.
127	» » »	» » »	165	1427	» de judicis.
128	» » »	» » »	166	1344-49	» de Planés y Valls de Ribas
129	any 1400	» » »	167		» Trossos solts.
130	1416	» » »			

Ab aquest index pot veures y formarse càrrech de l'importancia d'aquest arxiu. Hi ha a més alguns rotllos de pergamins en els quals hi ha de cent a dos cents documents.

D'aquets volums n'he llegits, sense deixar res, vintidós. De les noticies trobades he fetes cèdules ab un títol y les he colocades per ordre alfabètic, pera poder facilment esser trobades quan, llegit tot, ordenaré 'l treball que se 'n deu compondre.

Les principals materies anotades y tretes dels volums llegits, de les quals tinch algunes extractades, altres copiat íntegre'l document, tracten de lo següent:

Genealogia dels barons de Pinós, ab les dels principals cavallers de la seva cort, y noticies d'altres nobles senyors d'aquestes montanyes, com Josa, Portella y Mataplana.

Bregues entre 'ls senyors, com la molt llarga lluita sostinguda entre 'l barò de Pinós y en Guillem d'Aragall disputantse ab les armes la baronía de Josa y terres de Lavansa, y la del mateix barò ab l'abat de S. Llorens, pel castell de Guardiola, per qual motiu foren excomunicats y entreditos tots los de la terra del barò de Pinós. En els documents que d'elles parlen, pot estudiarse com procedien en aquestes guerres, qui del poble hi prenia part, soldada dels «clientes» o gent de guerra, etc.

Bregues entre 'ls del castell de Pinós y 'ls de Castellfollit.

Institucions y ordinacions concedides a Bagà y pobles de la baronía per llur senyor. Entre aquelles mereix especial menció la concedida als homes de Saldes de que puguen elegirse concellers, cònsuls y síndichs, qui puguen tractar y resoldre 'ls negocis comuns. Es veu que fins aleshores (1316) pera quiscun acte comú s'havien de reunir tots els singulars y, de major acort, resoldre. Essent espargit el poble eren dificultoses aitals reunions, per lo que demanaren la gracia d'elegir cònsols, qui'ls representessen, com els fou concedit pel senyor. Entre les ordenacions es molt important la de 1257, establerta per en Galcerán de Pinós, regulant y establint els preus del mercat de Bagà. En ella fa a més aquesta vila mercat únich d'una gran comarca,

que 'l document fita, y senyala en quals porxos de la plaça ha d'esser venuda cada mercaderia; y estableix la seguretat del mercat, de tal manera, que si una cosa es robada es el batlle qui al acte paga l'import, divent aquest aleshores rescabalar-se, perseguint al lladre.

Sobre 'l mercat he trobades altres notícies, com preus de mercaderies, ab els quals pot veures la depreciació que anava sufrint la moneda; de l'ajuda consistent en un impost igual al dels consums, sols que 's cobrava al mercat o plaça, per quant ningú podia vendre ni comprar fora d'ella; concessions a particulars de privilegis y exclusives en la venda de determinades mercaderies, etc.

Mesures. Disposicions dels senyors y cònsuls sobre les mateixes.

Contractes comercials pera la venda de mercaderies dins la baronia.

Contractes agrícols pera estudiar les relacions entre 'ls terratinents y 'ls conresaires.

Emprius de Bagà. Pastures. Deveses. Borces.

Contractes de parceria.

Contractes d'aprenentatge en diferents oficis; obligacions dels mestres envers els aprenents y d'aquets envers aquells; edat legal pera comensar l'aprenentatge.

Vendes. Com se procedia en elles. Les de bens immobles eren pregonades.

Venda del castell de Pompia. Item del de Guardiola.

Construccions en Bagà, com la mateixa vila, muralles, castell, hospital, molins, camins, etc.

Drets de la barra. Construcció de la fortalesa de Faners. Item de Vilanova y de Banat.

Carta de població de Calbell de Banat. Any 1255.

Notícies sobre 'ls càrrechs de batlle, jutge, cònsuls, notari, assessor, saig y altres.

Banderia. Principals banderies de Bagà. Qui y com s'exercia'l càrrech de bander.

Notícies sobre 'l guiatge, concessió y trencament del mateix. Item sobre 'l passatge.

Notícies sobre 'ls anomenats mals usos y altres servituts a que estaven obligats els vassalls.

Preus de les remenses.

Exorquia. Els exorchs devien pagar al senyor el terç dels seus bens.

Com procedien ab els bens dels intestats. No hi havia l'intestia, y 'ls prohoms feien el testament segons, al seu semblar, devia haverlo fet el difunt. Era un antich privilegi concedit pel senyor.

Fadigues. Diferencia de temps en les fadigues imposades per les corts del rey y Usatges de Barcelona y per les dels nobles y cavallers.

Prestacions de fogatges.

Principals penes imposades als delinqüents.

Preus de les fiances personals.

Les bregues o baralles entre homes de Bagà eren resoltes per tribunals arbitrals elegits per les parts. La cort feia cumplir el fallo.

Homenatge. Manera de prestarlo.

Penyorament dels sometents qui no eixien «ad sonum emissum».

Joch. Els jugadors prestaven jurament de no jugar a certs jochs.

Notícies sobre 'ls jueus. Tant per cent a que prestaven. Fur que 'ls impsà 'l barò. Allongament de deutes als jueus.

Notícies dels temples de la comarca, d'alguns dels quals sols resten munts de pedres, com Sant Cristòfol, de Vallfogona, consagrat pel bisbe Salla, en 984; Sant Miquel de Sant Llorens, de Bagà; Sant Nazari de Greixa; Santa Eulalia d'Eschariu; Sant Aciscle de Mulnell; Santa Maria de Fagia (Faya); Santa Maria de Paller; Santa Magdala de Soriguera y Aureis (d'aquesta no sé 'l titular). Cap de aquets temples existeix avui.

Temps empleat en la construcció de l'actual temple gòtic de Bagà, y messions en la construcció del mateix.

Disciplina ecclesiàstica. Manera de viure y costums dels clergues d'aquestes iglesies.

Abaciologi del monastir de Benets de Sant Llorens de Bagà, ab notícies històriques del mateix.

Notícies d'altres convents, com Santa Maria de Paller, Santa Maria d'Agrevolet (Gresolet) y Sant Sebastià en la vall bucranense.

Assassinat de l'abat de Besalú y violació de la iglesia d'Olot.

En resum, llegits aquest arxiu y 'l de la Pobla de Lillet, podrà ferse una ben fonamentada historia d'aquestes pirenaïques montanyes, ab detallat coneixement de llur manera de viure en els sigles XIII, XIV y XV.